

Козуліна Світлана Олександрівна

*доцент кафедри права і законотворчого процесу
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України, к.держ.упр.*

НОВАЦІЇ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан, новації та актуальні проблеми чинного антикорупційного законодавства України. Виявлено його недосконалість, зокрема наявність спірних формулювань, прогалин і колізій, що негативно впливають на стан правозастосовної діяльності в сфері боротьби з корупційними правопорушеннями. Обґрунтовано засоби уточнення окремих понять і, передусім, визначення корупції. Запропоновано шляхи усунення низки неузгодженостей та прогалин в нормативно-правових актах. Відзначено необхідність вдосконалення законодавства щодо криміналізації чи декриміналізації корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

Ключові слова: антикорупційне законодавство, правопорушення, відповідальність, корупція, публічні службовці.

Svitlana Kozulina

*Associate Professor of law and legislative process department
of Odessa regional institute of Public Administration
of National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine,
PhD in Public administration*

INNOVATIONS AND ACTUAL PROBLEMS OF ANTI-CORRUPTION LEGISLATION OF UKRAINE

Raising of problem. The intention to integrate Ukraine into the European community cause increased demands on the state of legality in public administration, integrity and honesty of public employees. Acts of corruption of public employees, especially officials in positions of authority characterized by high risk, as directly affect the interests of the state, law and order, human rights and freedoms.

But according to report Transparency International in the present index CPI of our country is 27 points out of 100, that's only 1 point over last year. In the global

ranking of perceptions of corruption Ukraine occupies the 130 place with 168 positions.

New anti-corruption legislation of Ukraine introduced a number of new definitions and legal categories, but some of them cause a lot of questions, criticisms and varying interpretations, which leads to difficulties of enforcement and helps guilty of corruption offenses act to avoid their respective penalties.

The purpose of the article – clarifying and analysis of terminology, gaps and inconsistencies of the current anti-corruption legislation of Ukraine and study means of improving certain definitions and resolve conflicts.

Exposition of basic material. Prevention and combating of corruption offenses should facilitate thorough and understandable legislation that does not require additional interpretation, but analysis of current anti-corruption laws Ukraine has found a number of them available to imprecise formulations, gaps and contradictions.

The definition of the term corruption is found unnecessary phrases such as: «the adoption of such an advantage», because it duplicates the phrase «receiving undue benefits.»

There was revealed inconsistent legislation on dismissal of the Director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine.

It was proved that the list of corruption offenses contained in article 45 of the Criminal Code of Ukraine is incomplete and there is no the list of crimes of corruption which is contrary to the basic anti-corruption law.

Conclusions. Analysis of the current anti-corruption legislation of Ukraine has found its imperfection, including the presence of a number of contentious formulations, some gaps and conflicts that negatively affect the state of law enforcement in the field of prevention and fight against corruption.

Clarifying definitions need concepts such as «corruption» , «generally accepted notions of hospitality» .

Also, there is need to eliminate inconsistencies and gaps of legislation regarding the calculation of gifts, dismissal of the director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, as well as the criminalization or decriminalization of some corruption and related with them offenses.

Keywords: anti-corruption legislation, offense, responsibility, corruption, public employees.

НОВАЦИИ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ

В статье проанализированы современное состояние, новации и актуальные проблемы действующего антикоррупционного законодательства Украины. Выявлено его несовершенство, в частности наличие спорных формулировок, пробелов и коллизий, которые негативно влияют на состояние правоприменительной деятельности в сфере борьбы с коррупционными правонарушениями. Обоснованы способы уточнения отдельных понятий, и, прежде всего, определения коррупции. Предложены пути устранения ряда несогласованностей и пробелов в нормативно-правовых актах. Отмечена необходимость усовершенствования законодательства по криминализации или декриминализации коррупционных и связанных с коррупцией правонарушений.

Ключевые слова: антикоррупционное законодательство, правонарушения, ответственность, коррупция, публичные служащие.

Постановка проблеми. Наміри України щодо інтеграції в європейську спільноту зумовлюють підвищені вимоги до стану законності в публічному управлінні, доброчесності й сумлінності публічних службовців. Не викликає ніякого сумніву, що корупційні діяння публічних службовців, особливо посадових осіб, наділених юридично владними повноваженнями, характеризуються підвищеною небезпекою, оскільки зачіпають безпосередньо інтереси держави, правопорядок, права і свободи громадян.

Загальновідомо, що органи публічної влади наділені широкими владними повноваженнями щодо громадян держави, а посадові особи цих органів можуть видавати обов'язкові до виконання рішення і карати за їх невиконання, тому і сумлінність (ефективність) виконання публічними службовцями своїх обов'язків викликає пильний суспільний інтерес. Крім того, громадяни, сплачуючи податки, фінансують діяльність органів публічної влади і, фактично, платять заробітну плату публічним службовцям. І, як кожного роботодавця, суспільство цікавить результат роботи своїх «працівників», якість наданих ними послуг, тому і порушення службовцями вимог законодавства, вчинення ними протиправних діянь, особливо корупційних, тягнуть справедливе

обурення громадськості та обґрунтовані вимоги про покарання винних. Однак, згідно зі звітом Transparency International, чиновники в Україні дотепер вкрай рідко залучаються до відповідальності та отримують належне покарання за свої злочини. У теперішній час індекс СРІ країни складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж у минулому році. У всесвітньому рейтингу сприйняття корупції Україна займає 130 місце із 168 позицій [1].

Варто відзначити й те, що новим антикорупційним законодавством України було введено низку нових дефініцій та правових категорій, проте деякі з них викликають чимало питань, критичних зауважень і неоднозначних тлумачень, що зумовлює труднощі правозастосовної діяльності та допомагає винним у здійсненні корупційних правопорушень уникати відповідних їхнім діям покарань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сутності, причин та ознак корупційних правопорушень публічних службовців у науковій літературі чимало років приділяється надзвичайно велика увага. Так, наприклад, праці А. Бережного та І. Варецького було присвячено історії виникнення і розвитку корупційних правопорушень, наукові статті О. Горгана, В. Костенка – державно-правовим механізмам боротьби з корупцією. Окремими дослідниками (Б. Гвоздецьким, Б. Зеленим, О. Дубовиком, М. Кабаченко, Л. Корнутою та ін.) вивчалася специфіка дисциплінарної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності публічних службовців за корупційні діяння. Тут варто зазначити, що у науковій літературі тривалий час розглядалися й особливості адміністративних корупційних правопорушень (Д. Заброта, Є. Іщук, О. Клок та ін.), за цією проблематикою захищалися і дисертації (І. Єрмоленко), однак, як відомо, тепер адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в нашій країні не передбачається.

Сьогодні окремі автори, наприклад, Ю. Дьомін, Т. Мінка, Л. Тесля звертають увагу й на перспективи гармонізації законодавства про адміністративну та інші види юридичної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та корупційні правопорушення. Проте дотепер поза увагою науковців залишається низка проблем сучасного антикорупційного законодавства України, що стосуються його поняттєво-категорійного апарату, наявних в ньому прогалів і колізій, і загалом негативно впливають на правозастосовну діяльність в сфері запобігання корупції.

Метою статті є висвітлення та аналіз термінології, прогалів і неузгодженостей чинного антикорупційного законодавства України та обґрунтування засобів вдосконалення окремих дефініцій та усунення колізій.

Виклад основного матеріалу. Стаття 19 Конституції України регламентує, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування,

їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2]. Проте, незважаючи на прийняття низки нових антикорупційних законів, активізацію роботи правоохоронних органів України щодо протидії корупційній експансії, темпів зростання останньої зупинити ще не вдалося, що призвело до сприйняття України у світі як корумпованої держави з несприятливим інвестиційним кліматом, проникнення корупції у більшість відносин між населенням і владою, породження глибокої недовіри людей до спроможності держави забезпечити гарантовані Конституцією України їхні права і свободи [3].

Запобігання корупції та боротьбі з корупційними правопорушеннями повинно сприяти досконале та зрозуміле законодавство, що не потребує додаткового тлумачення, однак аналіз сучасних антикорупційних законів України виявив низку наявних в них неточних формулювань, прогалин і суперечливостей.

Передусім, слід навести дефініцію поняття «корупція», що була закріплена у статті 1 нової редакції Закону України «Про запобігання корупції», а саме: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [4].

Тут звертають на себе увагу словосполучення «одержання неправомірної вигоди» або «прийняття такої вигоди». Згідно Великим тлумачним словником сучасної української мови слово «одержувати» означає:

1. Брати, приймати те, що приходить, надходить; діставати.
2. Здобувати певну посаду, наказ, роль, оцінку тощо.
3. Діставати щось за допомогою певних дій...

Слово «приймати» :

1. Брати до рук, на плечі і т. ін. від когось або звідкись кого-, що-небудь...
2. Погоджуватися взяти собі що-небудь запропоноване... [5].

Тобто слова «одержувати» та «приймати» мають майже однакове значення і можуть використовуватися як синоніми. Варто зауважити, що дійсно друге визначення слова «приймати» тлумачиться, як «погоджуватися взяти собі що-небудь запропоноване», але у визначенні терміну «корупція» окремо міститься

така її складова, як «прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди» . Більш того, в наступних статтях Закону України «Про запобігання корупції» слово «прийняття» втрачається. Так, наприклад, стаття 22 зазначеного закону регламентує: «Особам, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб...» . Стаття 22 має назву «Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними» , а стаття 23 «Обмеження щодо одержання подарунків» і т.д. [4]. Крім того, й у статті 368 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачається кримінальна відповідальність за «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» [6]. От і виникає питання, якщо словосполучення «одержання неправомірної вигоди» та «прийняття такої вигоди» , що містяться у дефініції «корупція» мають відмінності, то «прийняття» неправомірної вигоди не тягне кримінальної відповідальності? Отож, тут наявна непогодженість, словосполучення «або прийняття такої вигоди» у визначенні терміна «корупція» зайве і його доцільно вилучити, бо надмірна перевантаженість дефініцій перешкоджає сприйняттю поняття, призводить до його неоднакового тлумачення, а звідси – до виникнення проблем і в правозастосовній діяльності.

Далі, викликає здивування і редакція частини 2 статті 23 Закону України «Про запобігання корупції» , а саме: «Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки» [4].

По-перше, де закріплено поняття «загально визнане уявлення про гостинність» ? Адже міра гостинності суб'єктивна. По-друге, незрозуміло навіщо для обчислення вартості подарунку, який отримано одноразово, Закон України «Про запобігання корупції» пропонує використовувати мінімальну заробітну плату, а якщо подарунків від однієї особи (осіб) за рік декілька – прожитковий мінімум. На нашу думку, тут більш доцільно використовувати однаковий критерій обчислювання.

Подальший аналіз антикорупційного законодавства виявив неузгодженість між абзацами першим і другим частини 1 статті 6 Закону України «Про

Національне антикорупційне бюро України» [7]. В абзаці першому статті 6 регламентується, що Директор Національного антикорупційного бюро призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України, але абзац другий частини 1 статті 6 визначає, що Верховна Рада України за наявності підстав, визначених пунктами 6-11 частини четвертої цієї статті і за пропозицією не менш як третини народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради може прийняти рішення про звільнення Директора Національного бюро з посади. Прийняти рішення і що далі? Адже призначення і звільнення з цієї посади – це повноваження Президента України, тобто абзац другий потрібно доповнити наступними словами «та звернутися з поданням про звільнення до Президента України» або «і в цьому випадку Президент України зобов'язаний звільнити Директора Національного антикорупційного бюро з посади» . Отож частина перша статті 6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» потребує доопрацювання.

Суттєвою новацією сучасного антикорупційного законодавства України є розмежування протиправних діянь публічних службовців на корупційні правопорушення і правопорушення, пов'язані з корупцією та визначення різних видів юридичної відповідальності за їх скоєння. В Законі України «Про запобігання корупції» закріплено:

- корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

- правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [4].

Отже, адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення у теперішній час в Україні не передбачена, звідси немає й адміністративних корупційних правопорушень.

Законом України «Про запобігання корупції» було внесено суттєві зміни і до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо назви і змісту глави 13-А. Раніш ця глава мала назву «Корупційні адміністративні правопорушення» , а зараз – «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» [8].

Тут слід зауважити, що така новація відповідає рекомендаціям GRECO за результатами 1-го і 2-го раундів оцінювання України [9], бо в європейських країнах випадки корупції трактуються виключно як кримінальні

правопорушення. В цілому Україна виконала відповідні рекомендації, але дотепер у вітчизняному кримінальному законодавстві наявні прогалини щодо кваліфікації корупційних злочинів і правопорушень, пов'язаних з корупцією, за які передбачається кримінальна відповідальність. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12.02.2015 р. було внесено зміни до статті 45 КК України, що має назву «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям».

У теперішній час редакція статті 45 наступна:

«Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу» [6].

Отже, перелік злочинів, які в Україні визнаються корупційними, міститься у примітці до статті 45 КК України, а статті, що в ній перераховуються, розташовані у різних розділах кримінального закону – див. таблиці 1 та 2.

Таблиця 1

Злочини, що вважаються корупційними у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем

№ з/п	№ статті КК України	Назва статті КК України
1	2	3
Розділ VI. Злочини проти власності		
1.	Стаття 191	Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем
Розділ IX. Злочини проти громадської безпеки		
2.	Стаття 262	Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем

Розділ XIII. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення		
3.	Стаття 308	Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
4.	Стаття 312	Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
5.	Стаття 313	Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням
6.	Стаття 320	Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів
Розділ XV. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів		
7.	Стаття 357	Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження
Розділ XIX. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)		

8.	Стаття 410	Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
----	------------	---

Таблиця 2

Інші корупційні злочини

№ з/п	№ статті КК України	Назва статті КК України
1	2	3
Розділ VII. Злочини у сфері господарської діяльності		
1.	Стаття 210	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням
Розділ XV. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів		
2.	Стаття 354	Підкуп працівника підприємства, установи чи організації
Розділ XVII. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг		
3.	Стаття 364	Зловживання владою або службовим становищем
4.	Стаття 364-1	Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
5.	Стаття 365-2	Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги
6.	Стаття 368	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою
7.	Стаття 368-2	Незаконне збагачення
8.	Стаття 368-3	Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
9.	Стаття 368-4	Підкуп особи, яка надає публічні послуги

10.	Стаття 369	Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі
11.	Стаття 369-2	Зловживання впливом

Проте аналіз даних, що наведено у таблицях 1 і 2 викликає низку запитань, і передусім, за якими критеріями законодавець визнавав злочини корупційними? Виходячи з дефініції «корупція», головними критеріями тут повинні бути займана посада і мета – одержання неправомірної вигоди [4]. Тоді чому корупційними злочинами, якщо вони вчинені шляхом зловживання службовим становищем, не визнаються, наприклад: протидія законній господарській діяльності (стаття 206 КК України); видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (стаття 211); доведення до банкрутства (стаття 219); передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни (стаття 330) тощо.

Слід відзначити й те, що майже у всіх європейських країнах до корупційних злочинів відносяться і такі, як: ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) і декларування недостовірної інформації публічним службовцем. В КК України [6] є статті – 212 та 366-1, що передбачають відповідальність за ці злочинні дії, але до переліку корупційних злочинів вони не увійшли (див. таблиці 1; 2). Подальший аналіз кримінального законодавства України довів, що в КК України взагалі немає переліку злочинів, пов'язаних з корупцією, але визначення правопорушення, пов'язаного з корупцією, яке міститься у Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. [4] та було наведено вище, передбачає кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів. Отже у теперішній час ці злочини за законодавством України неможливо кваліфікувати, а це суперечить вимогам Закону України «Про запобігання корупції». Усунення цієї неузгодженості потребує внесення змін або до базового антикорупційного закону щодо виключення кримінальної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, або до КК України щодо визначення переліку злочинів, пов'язаних з корупцією.

Висновки. Аналіз сучасного антикорупційного законодавства України виявив його недосконалість, зокрема наявність низки спірних формулювань, окремих прогалів і колізій, що негативно впливають на стан правозастосовної діяльності в сфері запобігання корупції та боротьби з корупційними правопорушеннями. Уточнення потребують дефініції таких понять, як

«корупція», «загальноновизнане уявлення про гостинність». Крім того, потрібно усунути неузгодженості та прогалини законодавства щодо обчислювання вартості подарунків, звільнення з посади директора Національного антикорупційного бюро України, а також криміналізації чи декриміналізації деяких корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

Подальших досліджень потребує пошук шляхів вдосконалення антикорупційного законодавства України та інституту притягнення осіб до юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Література.

1. Звіт Transparency International. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.mail.ru/politics/24651243/>.
2. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Костенко В. М. Ключові заходи попередження корупційних правопорушень / В. М. Костенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 4. – С. 116-122.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
5. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 704 с.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
9. Другий додатковий звіт про стан виконання рекомендацій GRECO за результатами 1-го і 2-го раундів оцінювання України : Прийнятий GRECO на 54-му пленарному засіданні (Страсбург, 20-23 березня 2012 р.) // Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecorep.